

Еволюція формування «складних» україно-російських відносин у процесі становлення української державності

Н. П. Середюк

Національний університет «Острозька академія», м. Острів, Україна
Corresponding author. E-mail: nazar.seredyuk@gmail.com

Paper received 08.11.17; Revised 13.11.17; Accepted for publication 15.11.17.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2017-146V24-06>

Анотація. Досліджено особливості виникнення та розвитку україно-російських відносин як специфічного інструмента у формуванні зовнішньої політики України в контексті становлення української державності. Визначено основні етапи еволюції стратегічного партнерства в зовнішній політиці України та розроблено типологію відносин стратегічного партнерства України з Росією. Здійснено аналіз відносин стратегічного партнерства України та Росії на предмет їхньої відповідності критеріям та ознакам стратегічного партнерства. Оцінено ступінь ефективності використання інструмента стратегічного партнерства в дипломатичній практиці України у співробітництві з Росією.

Ключові слова: Україна, Росія, співробітництво, стратегічне партнерство, зовнішньополітична стратегія.

Постановка проблеми. Пострадянські країни зазнали особливого визначального впливу Росії на процеси державотворення, формування зовнішньої та внутрішньої політики. Беручи до уваги геополітичні та геостратегічні інтереси культурно-історичних українсько-російських відносин, можна стверджувати, що Росія відіграє унікальну роль у процесах становлення незалежної України.

Еволюція формування двосторонніх україно-російських відносин після Акту проголошення незалежності України, попри їхню масштабність й інтенсивність, постійно перебувають у статусі «складних»: недостатньо впорядковані, погано керовані та важко прогнозовані. Незалежність України розглядалася і розглядається російською елітою як прикре історичне «непорозуміння», а на думку В. Путіна розпад СРСР – «найбільша геополітична катастрофа ХХ століття».

З моменту набуття Україною статусу незалежної держави, відносини з Росією набули «особливих» відносин, зокрема П. Вошанов, прес-секретар президента Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки (РРФСР) Б. Єльцина, за його дорученням оголосив офіційну позицію Росії щодо відносин із «союзними республіками» (26 серпня 1991 року): «РРФСР залишає за собою право порушити питання про перегляд кордонів», а згодом (28 серпня 1991 року) віцепрезидент РФ О. Руцькой під час візиту до Києва погрожував переглядом кордонів у разі відокремлення України [8]. Заяви вищого політичного керівництва РФ про можливість перегляду лінії державних кордонів між Україною та Росією, висловлювання щодо перегляду статусу півострова Крим тощо, не додавали оптимізму розвитку відносин добросусідства та партнерства між державами.

Проблема стратегічного україно-російського партнерства виходить далеко за межі взаємин лише двох країн, і його розвиток не можна розглядати окремо від проблем глобалізації та визначення місця обох держав в цих процесах.

Сучасний стан україно-російських відносин визначає негативну динаміку їх розвитку, що дозволяє по-новому розставити геополітичні акценти в регіоні, підтвердити та зафіксувати факт суттєвої зміни геостратегічного становища обох держав.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема становлення та розвитку україно-російських стратегічних двосторонніх відносин досліджувалася у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема питання пріоритетних напрямків співробітництва України та Росії розкрито у роботах вітчизняних фахівців з питань

зовнішньої політики України, таких як С. Віднянського [5], О. Кучик [13], Л. Чекаленко [19]; дослідження окремих аспектів і напрямків стратегічного партнерства україно-російських відносин найшли відображення у наукових працях А. Гольцова [7], М. Дорошка, О. Ірхіна, І. Мельничук [14], Г. Перепелиці, Ю. Седляр [17], О. Скребець.

Британський та канадський політолог українського походження Т. Кузьо наголошує, що україно-російські взаємини постійно перебувають у стадії холодної війни на фоні спроб РФ «русифікувати» українську культуру та ведення політики втручання у внутрішні справи України, що цілком імовірно призведе до погіршення політичних відносин [22].

Старший науковий співробітник Норвезького науково-оборонного інституту Т. Буккволл дотримувався думки, що політика РФ щодо України тільки зміцнить її незалежність: за умови обмеженості реальних ресурсів для координації дій Києва у потрібному для Москви напрямку [21].

На думку В. Мироненко, стратегічне партнерство між Україною та Росією відіграє провідну роль в побудові нової моделі міжнародних відносин на Євразійському континенті [15].

В. Пасічник розглядає російську стратегію інтеграції України в євразійський простір як засіб встановлення повного контролю Москви над українськими ресурсами та територією, зберігаючи формальні ознаки її державності, що призведе до втрати суверенітету України і повної економічної та політичної залежності від Росії [16].

С. Андрущенко відзначає застосування «агресивної» політики РФ щодо країн пострадянського простору у відповідь на реалізацію планів формування Великої Європи, через використання військових, економічних, політичних та інформаційних важелів впливу [2, с. 235].

Погляди дослідників, підтримує і Л. Чекаленко, яка розглядає політику Росії як імперські наміри впливу на державотворчі процеси і політику України, що призведе до втрати незалежності і суверенітету України [19].

Проведений аналіз наукових досліджень та публікацій засвідчує, що науковці вивчають та аналізують україно-російські відносини в нових геополітичних умовах. Проте вивчення новітньої системи міждержавних відносин і співробітництва між Україною і Російською Федерацією залишається недостатнім.

Науковий інтерес щодо дослідження проблеми формування україно-російських відносин постійно зростає, що свідчить про важливість дослідження двосторонніх

відносин у процесі становлення української державності.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз процесів та чинників, які обумовили формування стратегічного партнерства в україно-російських взаєминах, розкрити фактори, особливості і закономірні порушення умов стратегічного партнерства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не зважаючи на постійні розмови про дружбу між «братськими» народами, конфлікти та суперечки між Україною і Росією тривають впродовж всієї історії незалежності.

Дипломатичні відносини між самостійними Російською Федерацією та Україною, після розпаду Радянського Союзу (1991 р.), були встановлені 14 лютого 1992 року. Проблемні питання розподілу активів і пасивів колишнього СРСР, його військового потенціалу, закордонного майна, нерухоності тощо впливало на певну конфронтаційність двосторонніх україно-російських відносин [6].

Перше десятиліття незалежності країн було сповнене конфліктів щодо поділу Чорноморського флоту, який базувався в Криму (після розпаду СРСР на півострові дислокувалося 100-тисячне угруповання єдиного флоту СРСР).

Ще до офіційного визнання РФ незалежності України (4 грудня 1991 року) у жовтні 1991 року Верховна Рада ухвалила рішення про підпорядкування флоту Україні, таке ж рішення у 5 квітня 1992 року ухвалив президент Леонід Кравчук указом «Про перехід Чорноморського флоту в адміністративне підпорядкування Міністерству оборони України». Проте 7 квітня 1992 року російський президент Борис Єльцин видав указ «Про перехід під юрисдикцію Російської Федерації Чорноморського флоту». «Війну указів» довелося обговорити на спеціальній зустрічі, що відбулася 23 червня 1992 року в Дагомисі, де було підписано угоду про подальший розвиток міждержавних відносин, у якій наголошується на необхідності продовження переговорного процесу зі створення ВМФ Росії і ВМС України на базі Чорноморського флоту [4].

Прагнучи зміцнювати дружні, рівноправні і партнерські зв'язки між собою, що базуються на нормах і принципах міжнародного права, Україна і Росія 3 серпня 1992 року підписують угоду про принципи формування ВМС України та ВМФ Росії на базі Чорноморського флоту колишнього СРСР.

Важливе значення у розподілі ЧФ мають «масандрівські угоди», укладені Україною та РФ 3 вересня 1993 року у передмісті Ялти Масандрі, стосувалися врегулювання проблем поділу Чорноморського флоту колишнього СРСР та утилізації ядерної зброї, що знаходилася на території України. Під час переговорного процесу було досягнуто домовленості про спільне керівництво Чорноморським флотом до моменту утворення окремих флотів.

Новий етап відносин України та Росії розпочався в 1994 році з приходом до влади Леоніда Кучми. Відносини двох держав за президентства Л. Кучми були найбільш сприятливими, збалансованими, прагматичним і певною мірою добросусідськими: почалося обговорення найбільш гострих питань двосторонніх російсько-українських відносин. В обіг було введено поняття «багатовекторність», що передбачало рух України в бік Заходу, при збереженні стабільних відносин з Росією.

Підписання тресторонньої угоди (Будапештський меморандум) між Україною, США та Росією про виведення з України і передачу стратегічної ядерної зброї під

контроль російського командування значно послабив обороноздатність України, проте зобов'язав Росію: поважати незалежність і суверенітет та існуючі кордони України (ст. 1); утримуватися від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України; утримуватись від економічного тиску, спрямованого на те, щоб підкорити своїм власним інтересам здійснення Україною прав, притаманних її суверенітету, і таким чином отримати будь-які переваги (ст. 3) тощо [9].

Важливим етапом у налагодженні україно-російських відносин стали події 9 червня 1995 року – в Сочі підписано угоду (між Борисом Єльциним і Леонідом Кучмою), відповідно до якої ЧФ Росії і ВМС України базуються роздільно, а основна база і штаб флоту перебувають у Севастополі. Майнові питання повинні бути урегульовані з урахуванням раніше досягнутої домовленості про розподіл майна навпіл.

28 травня 1997 року, ігноруючи ст. 17 Конституції України (прийнята 1996 р.) про заборону базування на території держави будь-яких іноземних військових формувань, було підписано «Угоду між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту» і погоджено строк знаходження флоту РФ у Севастополі до 2017 року.

Гострий переговорний процес, що супроводжувався часом конфліктними ситуаціями через несанкціонований вхід у порти України кораблів ЧМФ РФ, тривав майже сім років і, незважаючи на невдоволення РФ через необхідність визнання суверенітету України, завершився укладенням договору в Києві 31 травня 1997 року «Про дружбу, співробітництво і партнерство» у якому зафіксовано офіційне визнання кордонів (врегулювання протистояння навколо Севастополя та стабілізація ситуації щодо Автономної Республіки Крим), принципи стратегічного партнерства та поваги територіальної цілісності між країнами.

Підписання «Великого політичного договору» 1997 року сприяло налагодженню співробітництва: активізувалися процеси співпраці у торговельно-економічній, військово-промисловій та інших сферах; можливість зосередитися на вирішенні як внутрішніх, так і геополітичних проблем.

Ліквідовуючи наслідки важкої фінансової кризи 1998 р., Росія послабила політичний тиск на Україну, що передувало новому продуктивному етапу двосторонніх відносин з точки зору можливостей реалізації національних інтересів України.

Рубіж 1990-2000-х років став найбільш драматичним за всю історію незалежного існування України. За часом це співпало з початком другого терміну правління Л. Кучми (1999-2004 рр.).

«Касетний скандал» [12], що спричинив гостру політичну кризу 2000-2001 рр. під час якої пройшли акції «Україна без Кучми», дистанціював США та більшість країн-членів ЄС від України, що передувало відмову Києва від політики багатовекторності і неадекватне національним інтересам зближення з Росією.

У цей період відбувається зміщення акцентів у зовнішньополітичному курсі України. Перш за все, спостерігалось поліпшення двосторонніх відносин Москви і Києва, який став проявляти інтерес до розширення співробітництва з Росією.

Зацікавленість в розширенні двосторонніх україно-російських відносин стала знижуватися в міру того, як

Л. Кучма відновлював свої позиції всередині країни. У вересні 2003 року Л. Кучма у Москві презентував книгу «Україна – не Росія», у якій, зокрема, намагався роз'яснити позицію України щодо участі Росії у європейській інтеграції, що передувало значному погіршенню дружніх відносин.

Незважаючи на Договір про дружбу і Договір про сухопутний кордон між Україною та Російською Федерацією питання морських кордонів залишалося досить дискусійним і контроверсійним. Спроба побудови російською стороною в Керченській протоці дамби в напрямку українського острова Коса Тузла, спричинило дипломатичний скандал і загострення двосторонніх відносин (вересень 2003 р.). Подій навколо Тузли радикально змінили суспільні настрої, а уряд України на практиці перевірив відсутність гарантії територіальної недоторканності України, які були надані у грудні 1994 р. у Будапешті за відмову від ядерної зброї. Недотримання положень Меморандуму було і є відвертим і агресивним викликом не тільки Україні, а й усьому цивілізованому світові.

Ключовою подією загострення україно-російських відносин стали вибори Президента України 2004 року, які переросли у Помаранчеву революцію. Після масових протестів і повторного голосування Президентом України було обрано Віктора Ющенка. У відповідь на волевиявлення українського народу, яке суперечило планам Кремля (уряд Росії відкрито підтримував опонента В. Ющенко – Віктора Януковича), російські політики відверто підтримали дії окремих українських чиновників при владі, спрямовані на розчленування Української держави, а представники адміністрації російського Президента, політики, деякі депутати взяли участь у неконституційних з'їздах у регіонах України, що проголосили утворення незалежних республік у складі держави з подальшим їх приєднанням до Росії. Проте спроба анексії регіонів виявилася невдалою.

Російський уряд був роздратований зовнішньополітичним курсом нової української влади, спрямованим на пошук самостійної європейської інтеграції шляхом відмови від асиметричних стосунків з Росією [4]. Кремль у відповідь на позиції українського уряду щодо всебічної підтримки розвитку демократичного європейського суспільства, відкриті заяви В. Ющенко про готовність набуття членства в НАТО і перегляд термінів перебування ЧФ на території України і приведення його діяльності у відповідність з укладеними угодами та законодавством нашої держави, розпочав «газові війни» (січень 2006 р. і січень 2009 р.) – підвищення тарифів оплати за природний газ або відсутність газопостачання Росією. Політичний тиск Росії передував заяві В. Ющенко (лютий 2006 р.) про активну участь України у підготовці документів, які формують правову базу СЕП.

Напередодні дострокових парламентських виборів (2006 р.) виник конфлікт щодо конкретизації домовленостей оренди кримських баз ЧФ РФ. Перегляд угод щодо дислокації і статусу ЧФ міг спровокувати відмову Росії від «Великого договору» 1997 року, який визнає територіальну цілісність України.

Загостренню україно-російських відносин (2007 р.) передувала позиція Першого заступника міністра закордонних справ України В. Огризко про вивід ЧФ з України, що було негативно оцінено російською стороною. Згодом, у 2008 р., В. Ющенко, у зв'язку з подіями в Грузії (ЧФ РФ взяв участь у блокуванні грузинського

узбережжя під час російської агресії у Південній Осетії та Абхазії у серпні 2008 р., таким чином мимоволі втягнувши Україну у міжнародний конфлікт), підняв питання щодо статусу і термінів розміщення Чорноморського флоту на території України [5].

На початку 2009 р., Росія знову перекинула постачання газу й звинуватила Україну в його крадіжках. Після тривалих суперечок Прем'єр-міністр України – Юлія Тимошенко уклала скандальний газовий контракт із розрахунковою ціною газу на рівні 450 доларів за тисячу кубометрів за чіткою формулою (за президентства В. Януковича за даний договір Ю.Тимошенко посадили до в'язниці).

Упродовж 2005-2009 рр. позиція України у відносинах з РФ вирізнялася надмірною політизацією та домінуванням суб'єктивних чинників. Неминучим наслідком цього стали загальне охолодження взаємин, згорання політичних контактів, стагнація економічної співпраці, накопичення невирішених питань.

Зовнішня політика України у 2005-2010 рр. продемонструвала помилковість підміни ціннісної європейзації політичним дистанціюванням від Москви, яке не лише не забезпечило Києву пропорційного зближення з Брюсселем, а навпаки, на тлі загострення внутрішньополітичної кризи в країні стало додатковим чинником наростання «втоми від України» в ЄС і США.

Прихід до влади проросійського президента – В. Януковича (2010 р.) сприяв стрімкому налагодженню двосторонніх україно-російських відносин. Під час першого офіційного візиту (5 березня 2010 р.) Президента України до Москви було підписано Спільну заяву Президентів двох країн та започатковано новий етап взаємодії України та РФ, у якій зазначалась необхідність розвитку дружніх і конструктивних відносин, що ґрунтуються на взаєморозумінні і взаємоповазі [5].

21 квітня 2010 р., у відповідь на пропозицію Президента РФ Дмитра Медведєва про столарову знижку в ціні на газ для України виходячи з розрахунку вартості оренди баз ЧФ в Криму, було підписано угоду перебування ЧФ РФ на території України, відповідно до якої термін перебування російського флоту в Україні було продовжено з 2017 р. до 2042 р., що становило загрозу національній безпеці України.

Від моменту приходу до влади В. Януковича Україна і Росія підписали ряд угод з питань розвитку міжрегіональної та прикордонної співпраці, зокрема, інтеграцію торговельно-економічної взаємодії. Розвиток українсько-російського співробітництва в торговельно-економічній сфері розглядали через призму державницького прагматизму. Пожвавлення економічних зв'язків сприяли інтенсифікації взаємодії щодо покращення та оптимізації транспортного сполучення між Україною і РФ.

Важливо зазначити, що на етапі стрімкого розвитку україно-російських відносин виникали конфліктні ситуації, зокрема, «сирні війни» (інструмент економічного тиску Росії на Україну) – у першій половині 2012 р. розпочалося торговельно-економічне протистояння між Україною та Росією, пов'язане зі звинуваченнями Росії у надлишковому вмісті рослинних олій у твердих сирах експортованих з України до Росії. Загалом «сирна війна» підтвердила високу якість твердих сирів українського виробництва, але орієнтовні втрати українських виробників від невиконаного експорту становили близько 300 млн. дол. США.

Активно розвивалися українсько-російські зв'язки у

військово-промислового комплексі. Діапазон розробок регулювався переважно російськими інтересами в цьому процесі внаслідок більшої самодостатності Росії [6]. У 2011 р. на двосторонніх зустрічах міністрів оборони України та Росії вирішено залучити українські підприємства для модернізації кораблів ВМС Росії та утилізації їх озброєння та техніки.

У 2011-2013 роках Росія наполегливо пропонувала Україні різні варіанти налагодження тісної взаємодії в економічній сфері. Перш за все, це стосувалося приєднання до проекту створення Єдиного Економічного простору (ЄЕП). Зусилля Росії не принесли їй бажаного результату.

Зовнішня політика України зберегла свою спадкоємність, орієнтуючись на співпрацю із західними країнами. Заяви В. Януковича про необхідність україно-російського стратегічного партнерства відхилялися програмами і документами уряду, підтверджуючими, що європейська інтеграція залишається ключовим завданням української зовнішньої політики.

В кінці листопада 2013 року, за тиждень до саміту «Східне партнерство» у м. Вільнюс, уряд України прийняв рішення про припинення процесу підготовки укладення угоди про асоціацію між Україною та ЄС, одночасно наголосивши на необхідності нормалізації економічних відносин з Росією. Демонстративні зрадницькі дії В. Януковича спровокували масові протести у Києві та інших містах України – Революція Гідності.

Незважаючи на масові протести уряд України і Росії почав готувати заходи щодо інтеграції енергетичної, фінансової, оборонно-промислової, авіаційно-космічної сфер України і РФ. 17 грудня 2013 року під час зустрічі Президента РФ Володимира Путіна і Президента України В. Януковича у Москві, було погоджено підготовку приєднання України до Митного союзу – В. Янукович та його оточення вступили на прямий шлях до позбавлення України державного суверенітету і незалежності.

Переломним етапом двосторонніх україно-російських відносин стали події 18-20 лютого 2014 року – масові розстріли учасників Євромайдану за наказом керівництва країни.

20 лютого 2014 р. Російська Федерація розпочала військову операцію з окупації Криму. 27 лютого на порушення Будапештського меморандуму та Гельсінського заключного акту, за якими стверджувалася непорушність кордонів України, російські війська здійснили агресію проти України – захопили приміщення уряду і парламенту в Криму.

2010-2014 рр. – етап політично-небезпечного зближення з Російською Федерацією, наслідки якого стали фатальні для безпеки України та її територіальної цілісності.

Висновок. Беручи до уваги культурно-історичні особливості українсько-російських відносин, можна стверджувати, що Росія відіграє унікальну роль у процесах становлення незалежної України. Відносини України та Росії перебувають у постійному напруженні впродовж всього часу становлення та закріплення української державності: спостерігаються різні етапи охолодження та активізації співпраці.

Активізація або послаблення політичного тиску Росії на Україну змінювалися залежно від рівня внутрішньої стабільності російського суспільства: періоди підйому або кризового розвитку економіки й фінансової системи РФ.

З початку XXI століття україно-російські відносини визначалися винятковим рівнем лояльності – Київ готувався до інтеграції в контрольоване Москвою євразійське політико-економічне поле.

Українське керівництво не зважало, а, інколи, і сприяло спробам територіального зазіхання з боку Росії, проникнення на вітчизняний ринок, захоплення стратегічних об'єктів і цілих галузей, отримуючи від цих процесів відповідні дивіденди.

Проте, після початку неоголошеної війни Росією (2014 рік), вектор України стосовно РФ змінився на різко негативний – це пов'язано із звинуваченням Росії в порушенні Будапештського меморандуму 1994 р. Згідно з даним договором, Росія, США і Великобританія зобов'язалися в обмін на відмову України від прав на ядерну зброю дотримуватися її територіальної цілісності.

Посилення військового та політичного втручання Росії на території України – спроба РФ закріпити провідну роль на пострадянському просторі. Анексія Криму, військова агресія на Донбасі, всебічне сприяння РФ проявам сепаратизму, зазіхання на територіальну цілісність і державний суверенітет України повністю унеможливує співпрацю з Росією на правах партнерства.

На думку В. Горбуліна, Росія зацікавлена у слабкій Україні, що дозволяє РФ не лише домінувати, а й виглядати більш успішною на тлі сусіда, тому вона буде діяти мирними та силовими методами, щоб досягнути більш вигідного для себе «світопорядку» [8].

Перспектива подальших досліджень – вивчення та аналіз відносин Росії з Китаєм, США та Німеччиною, з метою формування стратегічної моделі співробітництва України з РФ у сучасній геополітичній ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева А. В. Украина и Россия на пути к политико-экономическому сотрудничеству: проблемы и перспективы / А. В. Алексеева, А. В. Рачипа. // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2013. – №4. – С. 476-479.
2. Андрущенко С.В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: Монографія/С.В.Андрущенко.–К.: Логос, 2005.–288 с.
3. Белащенко Д. А. Проект «Восточное партнерство» и его значение для стран постсоветского пространства (на примере Украины) / Д. А. Белащенко. // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2013. – №4. – С. 320-325.
4. Віднянський С.В. Еволюція зовнішньої політики України (1991-2006 рр.) / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов. // Український історичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 32-51.
5. Віднянський С. В. Зовнішня політика України: еволюція концептуальних засад та проблеми реалізації? // С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов. // Український історичний журнал. – 2011. – №4. – С. 55-76.
6. Галик В. М. Україна в Європі і світі: Навчальний посібник / В. М. Галик. – К.: Знання, 2013. – 364 с.
7. Гольцов А. Г. Геополітика Російської Федерації в пострадянському просторі / А. Г. Гольцов. // Наукові праці МАУП. – 2015. – вип. 44(1). – С. 18-25.
8. Горбулін В. П'ять сценаріїв для україно-російських відносин [Е. ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/internal/p-yat-scenariyiv-dlya-ukrayino-rosiyskih-vidnosin_.html.
9. Горбулін докладно проаналізував, як Росія роками готувалася до агресії проти України. Навіть масова культура – елемент війни [Е. ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://detector.media/withoutsection/article/126174/2017-05-22-gorbulin-dokladno-proanalizuvav-yak-rosiya-rokami-gotuvalasya-do-agresii-proti-ukraini-navit-masova-kultura-element-viini/>.
10. Есип И. М. Российский вектор внешней политики Украины в 1994-2011 гг.: характеристика изменений в российско-украинских отношениях/И.М.Есип, К.М.Мелекесцев.//Бьлье годы. Российский исторический журнал. – 2012. – №2. – С. 54-61.
11. Зленко А. М. Зовнішньополітична стратегія і дипломатія

- України: Підруч. / А. М. Зленко. – К., 2008. – 379 с.
12. Касетний скандал [Е. ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Касетний_скандал
 13. Кучик О. С. Зовнішня політика України: Навч. посіб. / О. С. Кучик, О. А. Заяць. – К.: Знання, 2010. – 572 с.
 14. Мельничук І. М. Інтеграційні проекти Російської Федерації на пострадянському просторі : монографія / І. М. Мельничук. – Чернівці: Рута, 2015. – 399 с.
 15. Мироненко В. И. Российско-украинские отношения в 1991 – 2002 гг. Историкографический очерк / В. И. Мироненко. – Москва, 2004. – Режим доступу: http://vimironenko.narod.ru/sci/sci0002/sci0002.htm#_ftn1.
 16. Пасічник В. М. Національна ідея в контексті українсько-російських відносин/В.М. Пасічник.–Львів: Сполом, 2007.–182 с.
 17. Седляр Ю. О. Стратегічне партнерство в українсько-російських відносинах: Дис... канд. політ. наук: 23.00.04 /
 18. Ціватий В. Г. Зовнішня культурна політика України: форми, принципи, стратегії розвитку (1991-2011 рр.) / В. Г. Ціватий // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., 2011. – Вип. 20. – С. 80-93.
 19. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк; за заг. ред. Л. Д. Чекаленко. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 464 с.
 20. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник / Л. Д. Чекаленко. – К.: «LAT&K», 2015. – 477 с.
 21. Bukkvol T. Off the Cuff Politics-Explaining Russia's Lack of a Ukraine Strategy / T. Bukkvol // Europe-Asia studies. – 2001. – vol. 53, No 8. – P.1142-1155.
 22. Kuzio T. Ukrainian Security Policy / T. Kuzio. – Washington DC: The Center for Strategic & International Studies and Praeger, 1995. – 168 p.

REFERENCES

1. Alekseeva A. Ukraine and Russia on the way to the political and economic cooperation: problems and prospects / A. Alekseeva, V. Rachipa. // Actual problems of the humanities and natural sciences. - 2013. - №4. - P. 476-479.
2. Andrushchenko S. Ukraine in the modern geopolitical environment: Monograph / S. Andrushchenko. - K.: Logos, 2005. - 288 p.
3. Belaschenko D. The Eastern partnership project and its importance for the post-Soviet Countries (on the Example of Ukraine) / D. Belaschenko. // The bulletin of the Nizhny Novgorod University named on the behalf of N.Lobachevsky. -2013. - №4. - P. 320-325.
4. Vidnyansky S. Evolution of the Ukrainian foreign policy (1991-2006) / S. Vidnyansky, A. Martynov. // The Ukrainian historical magazine. - 2006. - No. 4. - P. 32-51.
5. Vidnyansky S. The external policy of Ukraine: the evolution of conceptual foundations and problems of their realization? // S. Vinyansky, A. Martynov.// The Ukrainian historical magazine. - 2011. - No. 4. - P. 55-76.
6. Galik V. Ukraine in Europe and in the world: Textbook / V. Galik. - K.: Knowledge, 2013. - 364 p.
7. Goltsov A. The geopolity of the Russian Federation in the post-Soviet space / A. Goltsov. // Scientific Papers of the IAPM. - 2015 - Issue 44 (1). - P. 18-25.
8. Gorbulin V. Five scenarios of the partnership between Ukraine and Russia [E. source]-Mode of access to the resource: https://dt.ua/internal/p-yat-scenariyv-dlya-ukrayino-rosiyskih-vidnosin_.html.
9. Gorbulin has analyzed in details how Russia had been preparing for years the act of aggression against Ukraine. Even the mass culture is the element of war [E. source] - Mode of access to the resource: <http://detector.media/withoutsection/article/126174/2017-05-22-gorbulin-dokladno-proanalizuvav-yak-rosiya-rokami-gotuvalasya-do-agresii-proti-ukraini-navit-masova-kultura-element-viini/>.
10. Yesip I. The Russian direction of the Ukrainian foreign policy in 1994-2011: The characteristics of changes in the partnership between Ukraine and Russia / I. Essip, K. Melekestsev. // For years. Russian historical magazine. - 2012. - No. 2. - P. 54-61.
11. Zlenko A. The foreign policy strategy and diplomacy of Ukraine: Textbook / A. Zlenko. - K., 2008. - 379 p.
12. The Cassette Scandal [E. source] - Resource Access Mode: https://uk.wikipedia.org/wiki/Касетний_скандал
13. Kuchyk O. The Ukrainian foreign policy: Teach. manual / O. Kuchyk, O. Zayats. - K.: Knowledge, 2010. - 572 p.
14. Melnichuk I. The integration projects of the Russian Federation in the post-Soviet space: monograph / I. Melnychuk. - Chernivtsi: Rута, 2015. - 399 p.
15. Mironenko V. The business relations between Russia and Ukraine in 1991 – 2002. The Historiographical essay / V. Mironenko. - Moscow, 2004. - Mode of access: http://vimironenko.narod.ru/sci/sci0002/sci0002.htm#_ftn1.
16. Pasichnyk V. The national idea in the context of the Ukrainian and Russian relations / V. Beekeeper. - Lviv: Spolom, 2007. - 182 p.
17. Sedlyar Y. The strategic partnership in the Ukrainian and Russian relations: Dissertation of the candidate of political sciences: 23.00.04 / Y. Sedlar - K., 2005. - 229 p.
18. Zvatiy V. The foreign cultural policy of Ukraine: forms, principles and development strategies (1991-2011) / V. Tsivatiy // International relations of Ukraine: scientific searches and findings. - K., 2011. - Iss. 20. - P. 80-93.
19. Chekalenko L. The foreign policy of Ukraine (from then to now): textbook for students of the higher educational institutions / L. Chekalenko, S. Fedunyak; Editor in chief L. Chekalenko. - K.: Publishing house "Personnel", 2010. - 464 p.
20. Chekalenko L. The foreign policy of Ukraine: Textbook / L. Chekalenko. - K.: "LAT & K", 2015 - 477 pp.

The evolution of the “difficult” partnership forming between Ukraine and Russia during the process of the Ukrainian state system building

N. P. Serediuk

Abstract. The peculiarities of the Ukrainian and Russian evolution and development partnership forming were investigated as the specific tool in the formation of the Ukrainian foreign policy in the context of state system building in Ukraine. We defined the main evolution stages of the strategic partnership forming in the foreign policy of Ukraine and formed the specific typology of relations between Ukraine and Russia as the partners. We analyzed the strategic partnership between Ukraine and Russia according to their criteria and features. We estimated the efficiency level of the strategic partnership tool usage in the Ukrainian diplomacy practice during the partnership building with Russia.

Keywords: Ukraine, Russia, partnership, strategic partnership, foreign policy.

Эволюция формирования «сложных» украинно-росийских отношений в процессе становления украинской государственности

Н. П. Середюк

Аннотация. Исследованы особенности возникновения и развития украинно-росийских отношений как специфического инструмента в формировании внешней политики Украины в контексте становления украинской государственности. Определены основные этапы эволюции стратегического партнерства во внешней политике Украины и разработана типология отношений стратегического партнерства Украины с Россией. Осуществлен анализ отношений стратегического партнерства Украины и России на предмет их соответствия критериям и признакам стратегического партнерства. Оценена степень эффективности использования инструмента стратегического партнерства в дипломатической практике Украины в сотрудничестве с Россией.

Ключевые слова: Украина, Россия, сотрудничество, стратегическое партнерство, внешнеполитическая стратегия.